

Ady Endre pályaképe, költői indulása, ars poeticája

„VERECKE HÍRES ÚTJÁN ZÖLD TRABANTTAL”

1. feladat

Alább az Ady költészetével kapcsolatos kérdésekre adandó válaszokat olvashatod.

1. Egy nagy hagyománnyal dicsekvő és megújulásra képtelen népies ízléseszménnyel szemben.
  2. A századelő reformnemzedéke: a *Huszadik Század* és a *Nyugat* folyóirat köre.
  3. A *Még egyszer* (1903) Reviczky Gyula elégikus lírájának, valamint Heltai Jenő és Makai Emil sanzonköltészetének hatását mutatta.
  4. A szeszélyes ritmusú pátosz, a végletekig élezett, sokszor nagybetűs ellentétek, a kihagyásos mondatok és felkiáltások a megnyilatkozó személyiségét emelik ki.
  5. A szecesszióhoz. A szecessziót különös, bizarr, egzotikus és erotikus témák, virágminták, dekoratív vonalak jellemzik, valamint az életöröm és a személyiség új kultusza.
  6. Hasonlóság: a költő mindkettőben megsokszorozza önmagát a képzelet segítségével, és a szegényes valóság fölé próbál kerekedni. Az átlagostól, banálistól a különöshöz, ismeretlenhez menekül – végső soron saját egyéni világát keresi-építi.
- Különbség: A romantikus művész egységesnek és szilárdnak tudta azt, amit tagadott, a személyiség egysége, az én nem kérdőjeleződött meg. A szecesszió művésze széthullónak és bizonytalanannak érzi azt, amit tagad, s így szinte megfoghatatlanná válik a különbözőség – tehát az eredetiség, az egyéniség – alapja.
7. A pszichologizmus a századvégen uralkodó lélektani irányzat, amely minden emberi és társadalmi probléma mögött lélektani okokat keresett.
  8. Ady a lírai hős köré épített szimbólumrendszer segítségével egyéni mítoszt teremtett.

2. feladat

Alább az Ady kötetivel kapcsolatos kérdésekre adandó válaszokat találod.

1. A kötetek témák szerint tagolódnak versciklusokra, minden versciklus címét a versciklusban található egyik (központi jelentőségű) vers adja. Legtöbb kötetének van egy, a versciklusok előtt álló, úgynevezett „vezérverse”. Jellemző még, hogy az egymással ellentétes életérzést vagy magatartást kiemelő ciklusok egymással párhuzamosan, szimmetrikusan rendeződnek el, például: *A magyar Ugaron – A daloló Páris (Új versek)*, *A Halál rokona – A Holnap elébe (Vér és arany, 1907)*, *A vén komornyik – Áldott, falusi köd (Szeretném, ha szeretnének, 1909)*, *Az Isten Titkai – Az Élet-Halál Titkai, A Szomorúság Titkai – A Dicsőség Titkai (A Minden-Titkok versei, 1910)*.

2. A kötet- és verscímek általában háromszavasak. Ady ezzel vélhetően a versek jelképes tartalmát emeli ki, mivel a három szimbolikus szám.

3.

- *Léda asszony zsoltárai* – szerelem (Léda-versek), pl.: *Léda Párisba készül*
- *A magyar Ugaron* – magyarság-versek, pl.: *A Tisza-parton*
- *A daloló Páris* – Párizs-versek, pl.: *A Gare de L' est-en*
- *Szűz ormok vándora* – vegyes témájú versek, pl.: szerelem: *Szívek messze egymástól*, létharc-versek: *Harc a Nagyúrral*

4.

- *Vér és arany* című kötet: *A Halál rokona*-ciklus – halál (pl.: *Halál a síneken*), *A magyar Messiások*-ciklus – a kisszerű környezet (pl.: *Menekülj, menekülj innen!*), *Mi urunk: a pénz* ciklus: – pénzmotívum (pl. *A nagy Pénztárnok*)
- *Az Illés szekerén* című kötet: *A Sion-hegy alatt*-ciklus – istenes versek (pl.: *Álmom: az Isten*), *Az utca éneke*-ciklus – forradalmi versek (pl. *Dózsa György unokája*)
- *Szeretném, ha szeretnének* című kötet: *Esze Tamás komája* – kuruc versek (pl.: *Bujdosó kuruc rigmusa*)
- *A Minden-Titkok versei* című kötet: összefoglalja az eddigi témákat

3. feladat

Alább az ismétlődő vagy tartalmi szempontból összetartozó kifejezéseket láthatod a versben azonos színnel kiemelve, majd ezt követően a verssel kapcsolatos kérdésekre adandó válaszokat.

Ady Endre: **Új vizeken járok**

Ne félj, **hajóm**, rajtad a **Holnap** hőse,

Röhögjenek a részeg **evezősre**.

Röpülj, **hajóm**,

Ne félj, **hajóm**: rajtad a **Holnap** hőse.

Szállani, szállani, szállani egyre,

Új, új Vizekre, nagy **szűz** Vizekre,

Röpülj, **hajóm**,

Szállani, szállani, szállani egyre.

Új **horizonok** libegnek elébed,

Minden percben **új** félelmes az **Flet**

Röpülj, **hajóm**,

Új **horizonok** libegnek elébed.

Nem kellene a megálmodott álmok,

Új kínok, titkok, vágyak **vizén** járok,

Röpülj, **hajóm**,

Nem kellene a megálmodott álmok.

Én nem leszek a **szürkék** hegedőse,

Hajtson szentlélek vagy a korcsma gőze:

Röpülj, **hajóm**,

Én nem leszek a **szürkék** hegedőse.

1. A vers kulcsszava az „új”. Jelentése: az eredetiséget nyilvánítja értéknek. Ide kapcsolódik a „Holnap” és a „szűzi” kifejezés is.

Kulcsmotívum az út is, és az ehhez kapcsolódó képek: hajó, evezős, vizek. Ezeket a motívumokat erősítik az ismétlődő, mozgást jelentő igék és igenevek is: „röpülj”, „hajtson”, „szállani”. Ez a képrendszer a francia szimbolistákat idézi, az életút, a kaland és az eredetiség jelképe. Az ehhez kapcsolódó fogalmak: „kínok, titkok, vágyak” egy új életérzésre utalnak.

A kulcsmotívumokat maga köré gyűjtő központi fogalom a nagybetűs Élet, amelyre már az új és a „szűzi Vizek” képe is utalt. Az élet fogalma a vers központi szimbólumává válik. Kiemelhető még az „én” fogalma, amely felfokozott ön- és küldetéstudatra utal. Az utolsó strófa kivételével az igei személyragokban jelenik meg.

Negatív értéktartalmú ellentétként szerepel a „megálmodott álmok” és a „szürkék hegedőse” kifejezés, mindkettő tagadó formában.

2. A vers beszélője a Holnap hőisének nevezi magát, hajósnak, aki ismeretlen vizeket hódít meg (a költészetre utal).

A „részeg evezős” „részeg” jelzője arra utal, hogy a költő a mámoros állapotot tekinti ihletforrásnak.

Az ihletforrás egyszerre lehet szent és profán („Hajtson szentlélek vagy a korcsma gőze”).

A megszólalás egyszerre dialogikus (megszólítja a Hajót, amely a költészet és az élet jelképévé válik) és monologikus (egy-egy szám első személyben is beszél). A költői öntudat mellett az önbiztatás motívumában megjelenik a kétely, a „hiába” érzése is.

Elutasítja a régi, konvencionális életet és költészetet: „Nem kellene a megálmodott álmok”, illetve: „Én nem leszek a szürkék hegedőse.”

4. feladat

Alább az Ady Endre *Góg és Magóg fia vagyok én...* kezdetű és Orbán János Dénes *Verecke híres útján, át Kocsárdon* című verséről írandó összehasonlító elemzés lehetséges megoldását olvashatod.

- Mindkét vers a saját korának lehetséges költőszerepére, költői magatartására kérdez rá.
- Mindkét vers vershelyzete az út hagyományos toposzából indul ki, de Ady versével ellentétben Orbán János Dénes versében egy konkrét utazás leírása válik jelképpé.
- Ady verse hagyományos, klasszikus ars poeticát fogalmaz meg dialogikus vershelyzetben: megnevezi azt, amit elutasít, és amit vállal.
- Orbán János Dénes verse lemond a klasszikus költői hitvallásról („S csak röpködnek az ars poeticák.”).
- Mindkét vers beszélője a saját elszigeteltségét hangsúlyozza (Ady: „Hiába döngetek kaput, falat”. Orbán János Dénes: „mindég mindenről elmaradtam, / mi megható, s lelkemnek szárnyat ad”). Ady versében a lírai én azonban öntudatos („mégis megkérdem tőletek”), Orbán János Dénes versében tanácstalan („keresek mestert, / tanítványt, / hazát”).
- A sírás motívuma mindkét versben megjelenik: a második versben azonban ez blaszfemikus¹: az ólmos benzin füstjétől „akaratlan, / fakadt a könny a Kárpátok alatt”.
- Ady történelmi és földrajzi elemeket szerepeltet kulturális szimbólumként, a Kárpátok mindkét versben a haza metonímiája, de Orbán János Dénesnél a haza földrajzilag Erdélyt jelenti, utazása nyugatról (Magyarországról?) keletre tart, visszafelé.
- Orbán János Dénes versében Ady versének evokációja (intertextje²) található („Verecke híres útján”), módosult, ironikus hangnemben.
- Ady „Fülembe még ősmagyar dal rivall” sorának parafrázisa is megtalálható Orbán János Dénes versében: „Rivall a rádióból az újmagyar dal”. Orbán János Dénes versében ez a sor, mint ahogy pl. a befejező sor is („De mostan épp rükvercbe váltok át.”) meghátrálást, vereségélményt fogalmaz meg vagy pedig küzdés helyett önironikus lemondást. Utóbbi versben a küldetéses költőszerep hiteltelenné vált.
- Bár Ady versében is megjelenik az elbukás („hiába”) lehetősége, hangsúlyosabb a küzdés („mégis”).

¹ blaszfémia: Egy magasztos dolog kigúnyolása.

² intertextualitás: Szövegköztiség. Különböző szövegek közötti kapcsolat létrejötte az eredeti szövegre történő utalással vagy az eredeti szövegből kiragadott idézettel, amely az új szövegekörnyezetben új jelentést kap.

- Ady versének hangneme patetikus, Orbán János Dénesé összetett, egyszerre rezignált³, elégikus, valamint ironikus, humoros és groteszk.
- Ady versével szemben Orbán János Dénes versében szerepel egy nyugat-európai kulturális szimbólum is („Wagner maszkja”), amely ugyanakkor intertext is (utal Kassák Lajos⁴ 1915-ben megjelent verseskötetére: *Eposz Wagner maszkjában*), és hangsúlyosan elutasítja a művészi szerepjátszást.
- Ady versében nem jelennek meg a saját kora rekvizitumai, Orbán János Dénes versében viszont szerepelnek a saját kora hétköznapi kellékei is: Trabant, rádió, szerelő, koszos motel.
- Ady versében nincs nyelvi reflexió, Orbán János Dénesében igen: egy szójátékkal („nagycsütörtököt mond a Trabant”) kitágítja a vers jelentéskörét: Jézus szenvedéstörténetére, és egyben Dsida Jenő⁵ *Nagycsütörtök* című versére utalva az árulás témáját is beemeli. (A vers címében szereplő helységnév, Kocsárd megelőlegezi a Dsida-versre történő utalást.)
- Ady az „ősmagyar dal” és az „új időknek új dalai” párhuzamával a múlttal a jövőt állítja szembe, miközben az „új” szerepét hangsúlyozza a művészetben. Orbán János Dénes a múlt át nem élt tartalmait hangsúlyozza („a múltból élek, mit nem éltem át”).
- Versforma: Ady verse viszonylagos formabontásával (a sorok szótagszáma nem egyezik, nincs egységes ritmusképlete) is szabályos formájú (négy soros versszakok, szabályos rímképlet). Orbán János Dénes versének első két versszaka imitálja az Ady-verset, ez után azonban felbontja a versformát, ami összhangban van a korábban egységesnek tekintett világkép radikális felbomlásával.
- Ady verse összességében a klasszikus modernség, Orbán János Dénes verse a posztmodern⁶ korszakának világképét és poétikáját tükrözi.

---

³ rezignált: Beletörődött, reményét vesztt, lemondó.

⁴ Kassák Lajos (1887–1967): Avantgárd író, költő, képzőművész.

⁵ Dsida Jenő (1907–1938): Erdélyi magyar költő.

⁶ posztmodern: Az 1970-es évektől jelentkező filozófiai, művészetelméleti, politikai fogalom. Jelentése a modernség utáni állapotra utal. Az irodalomban jellegzetes megnyilvánulása, az intertextualitás (szövegköztiség) abból a felismerésből fakad, hogy már nem lehet olyat írni, amelyet ne írtak volna meg előttünk, tehát az irodalom nem teremtés, hanem a már létező történetek, szimbólumok, képek újrendezése. Ezért a posztmodern irodalom középpontjában a szövegek közötti párbeszéd áll.